

Gümrük Birliğinde Türkiye*

**Amaç,
karşılaştırmalı
üstünlükler
teorisine göre
üretim yapılan,
geniş bir piyasanın
oluşturulmasıdır.**

Türkiye'yi Avrupa Ekonomik Topluluğu'na ortak üye yapan, taraflar arasında bir gümrük birliğine dayanan ve daha sonra tam üyeliği öngören, ilkeleri ve temelleri anlamında Roma Antlaşmasının 238. maddesine dayanan bir çerçeveye antlaşması olan Ankara Antlaşması 1 Ocak'ta imzalanarak 1 Aralık 1964'te yürürlüğe girmiştir.

Amaç antlaşmanın 2. maddesinde şöyle belirtilmiştir!

"Türkiye ekonomisinin hızlandırılmış kalkınmasını ve Türk halkının çalıştırılma seviyesinin ve hayat şartlarının yükseltilmesini sağlama gereğini tümü ile gözönünde bulundurarak taraflar arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli güçlendirmeyi teşvik etmektedir."

Bu amaçların gerçekleştirilmesi için 3., 4. ve 5. maddelerde gösterilen şartlara ve usullere bir gümrük birliğinin gittikçe gelişen şekilde kurulması öngörülmüştür,

GÜMRÜK BİRLİĞİ

Serbest ticaret sisteminin temelini oluşturan, Ricardo'nun karşılaştırmalı üstünlükler teorisine göre, bir ülkenin üretim gücünün en ucuz sağlanabilecek mallara yönetilmesi bu üstünlüklerden yoksun alanlarda en ucuz üreten ülkelerden ithalat yapılması uluslararası ticarete katılan bütün ülkelerin bu ülkelerdeki tüm üretici ve tüketicilerin yararına olur.

Gümrük birliği oluşturmanın temelinde aynı görüş yatmaktadır. Gümrük birliğinin kurulmasındaki amaç, karşılaştırmalı üstünlükler teorisine göre üretim yapılan geniş bir piyasanın oluşturulmasıdır.

Gümrük birliğine giden ülkeler

arasında dış ticarete konu olan;

- Tüm vergi ve resimleri kaldırır,
- Kısıtlamalara ve kotalara son verirler,
- Birlik dışında kalan ülkelere karşı bir ortak gümrük tarifesi (OGT) uygularlar,

Gümrük birliklerinin nasıl oluşacağı ve geleceği Ticaret ve Tarifeler Genel Anlaşması (GATT)'yla belirlenmiş durumdadır, 1947'de uluslararası bir anlaşma ile kurulmuş ve uluslararası ticareti haklar ve sorumluluklar açısından düzenleyen bir anlaşmadır. Üye ülke sayısı 117'dir, GATT'ın temel amacı; ülkeler arasındaki ticarete uygulanan tarif dışı engellerin tümüyle kaldırılması, tarifelerin ise zamanla giderek azaltılmasıdır.

Gümrük vergilerinin indirilmesinde KARŞILIKLIK İLKESİ esastır.

GATT'ın 24. maddesi gümrük birliğine ilişkin temel prensipleri belirlemektedir,

- Tasarlanan gümrük birliği makul bir süre için kurulmalıdır. GATT uygulamasında makul sürenin 12-15 yıl olduğu ancak istisnai olarak 20-22 yıla uzayabileceği genel bir kural gibidir,

« Gümrük birliği sonunda ulaşılabilecek liberasyon oranının ticaret konu olan malların önemli bir bölümünü kapsamaması gerekir. Bu da uygulamada gümrük birliği üyeleri arasında ticarete konu olan malların % 50'den fazlasının kapsama alınması gerekir anlamındadır.

- Gümrük birliği sonunda ulaşılabilecek ÖGT'nin ortalamasının üye ülkelerin gümrük birliği öncesi tarifeleri ortalamasından daha yüksek olmaması gerekir. Ortak vergi yükü

(*) TMMOB Komisyon Raporu Özeti

diğer bir anlatımla OGT'nin ensidansı % 7 civarındadır.

Ankara Anlaşması; toplulukla imzalandığından topluluk içinde doğrudan uygulanan bir TOPLULUK HUKUKU BELGESİ'dir, Topluluk üyesi ülkeler il© de ayrıca imzalanması nedeniyle bir ULUSLARARASI HUKUK BELGESİ'dir.

Anlaşmada taraflara bir fesih hakkı tanınmamış, yürürlük süresi de öngörülmemiştir. Bu nedenle anlaşmanın amaçları gerçekleşene kadar yürürlükte kalacaktır.

Bağlı olarak 1970'd© imzalanan v© 1 Ocak 1973'd© yürürlüğe giren Katma Protokol; Ankara Anlaşması'nda yer alan hükümlerin Türkiye'nin ekonomik durumuna uygun bir biçimde yürürlüğe konulmasını sağlayacak bir Uygulama Anlaşması'dır.

Protokol; Sanayi ürünlerinde gümrük birliği, tarım için tavizli rejim, İşgücünün serbest dolaşımı, yabancı sermaye» yerleşme serbestisi ve hizmet edimi, ekonomi politikalarının koordine edilmesi, rekabet ve devlet yardımları gibi temel konularda, Türk ekonomisinin geleceği için çok önemli uygulama hükümleri içermektedir.

Ortaklık anlaşması ve katma protokol tüm üye devletlerin v© Türkiye'nin yasama organından geçerek onaylanmıştır. Dolayısıyla gümrük birliği bir süreç olup, bugün daha önce imzalanan ve onaylanan anlaşmalarda karara bağlanan hususların uygulanması»na geçilmektedir. Ortaklık konseyi bu konuda yetkili organdır. Ortaklık konseyi kararlarının alınması için üye devletlerin ya da topluluk kurumlarının ek başka karar almalarına gerek bulunmamaktadır. Ortaklık konseyinin kararları doğrudan

uygulanabilir.

Sonuç olarak, Türkiye-AB ilişkileri 1963 Ankara Anlaşması ve bunun eki olan katma protokolle resmileşmiştir» Ankara Anlaşması, gümrük birliğini önde koyan ve gümrük birliği yoluyla ekonomik yakınlaşma ve entegrasyonu içeren, öngören ve devamında tam üyeliği gündeme getirmektedir.

Ortak pazar kavramının en önemli temeli olan malların serbest dolaşımı gümrük birliği üzerine inşa edilmiştir. Diğer 3 unsur olan sermayenin, hizmetlerin ve kişilerin serbest dolaşımı da eklenerek 1993'den itibaren TEK Pazar haline gelmiştir.

Ancak, gümrük birliği süresiz bir ilişki değildir. Doğal sonucu tam üyeliktir.

Tam üye olmadan gümrük birliğine gidecek olan tek ülk© Türkiye'dir, Tam üyelik avantajlarından yararlanmadan gümrüklerini Avrupa menşeli mallarda sıfırlamak durumundadır. Topluluğa tam üye olan ülkeler tam üyelikten sonra bile 5 yıl geçiş döneminde uyumlarını gerçekleştirmişlerdir

- Bölgesel fon, sosyal fon v© tarımsal fonlardan yararlanılmamaktadır,

4, Mali protokol işletilmemektedir.

- Serbest dolaşım hakkı askıya alınmış, viz© uygulamaları devam etmektedir.

- Ürünlere anti-damping iddiaları

il© geçici vergiler konulmakta, tekstilde kota uygulamaları sürmektedir.

Ancak, gümrük birliği süresiz bir ilişki değildir, Doğal sonucu tam üyeliktir.

Gümrük Birliğinin Türkiye Ekonomisine Etkileri:

- Büyük bir dünya pazarı il© entegre olma you açılabilir.

- Yabancı sermaye v© teknoloji girişi artabilir.

- Ürün çeşitliliği v© kalite yükselebilir.

Ancak,

- İthalat artacağından döviz gereksinimi d© artacaktır.

« Rekabete dayanamayan işletmeler kapanacaktır.

- İstihdamda önemli kayıplar söz konusu olacaktır,

- Gümrük v© eşitlikli korumaların kaldırılması ve 3, ülkelere karşı azaltılması nedeniyle devletin ithalattan doğan vergi ve resim berzeri gelirlerinde kayıplar olacaktır,

Diğer yandan, bilindiği üzere Roma Antlaşmasının temel felsefesi rekabet politikasından kaynaklanmaktadır. Anlaşmanın 82'den 85' kadar uzanan maddeleri rekabetin temel çerçevesini çizmektedir. Türkiye, bu anlamda başından beri Avrupa ile, Fikri ve Sınai Mülkiyet, Patentler ve Rekabet Yasaları alanında sadece benzer değil, eşdeğer düzeyde düzenlemeleri gerçekleştirmek yükümlülüğüyle karşı karşıyadır.

Gümrük birliğinin gerçekleşmesi durumunda Türk sanayi sektörü sanayileşmiş ve teknolojik açıdan Türkiye'den ileri konumda olan Avrupa ülkelerinin rekabeti il© karşı karşıya kalacaktır. Türkiye Avrupa

Birliği normlarına paralel teşvik mevzuatı oluşturmak durumundadır,

Avrupa Birliğinin teşvik mevzuatının belirleyici ve bağtayaı nite-likteki üst hukuksal çatısını GATT mevzuatı oluşturmaktadır. Avrupa Birliği v© GATT mevzuatında AR-GE alanına yönelik teşvikler uluslararası platformda dava ©dilemez sübvansiyonlar sınıfına girmektedir. Türkiye'de bu olanaklardan yararlanarak teknolojik gelişmeyi hızlandıracak kalite ve standartı yükseltecek AR-GE çalışmalarını teşvik etmek durumundadır. Burada amaçlanan kurumun» firmanın salt AR-GE harcamalarını karşılamak değil, bunun ötesinde yardımın teşvik edici bir etkisinin olmasını sağlamaya çalışmaktır. (AR-GE'nin sürekliliği).

Ülke ekonomisindeki relleri giderek artmakta olan v© dinamik bir yapıya sahip küçük v© orta boy işletmeler© destek amacıyla, KO-BI'lerin kurulması ya da yatırımları için sübvansiyon» düşük faizli kredi ya da devlet kredilerine izin verilmektedir. Bu anlamda KOSGEB'© önemli görevler düşmektedir.

"Avrupa Birliğinin koruma tedbirlerin© uyumun sağlanması ve belirlenen tedbirlerin uygulamaya konulması" işleminin gerçekleşmesi için dış ticarett© gözetim sisteminin v© dış ticarete anti-damping m©vzuatının ©tkili bir biçimde işletilebilmesi gerekmektedir. Bağlı ola» rak gerek 3. ülkelerden gelen standart dışı malların Avrupa Birliği standartları ma uygunluk belgesi alıp serbest dolaşıma girmelerini sağlamak amacıyla ulusal akreditasyon konseyi ve akredite laboratuvarlarının oluşturulması gerekmektedir.

HİZMETLERİN SERBEST DOLAŞIMI

Hizmetlerin serbest dolaşımı, serbest çalışanların "Dolaşım Serbestliğini" kapsamakta yerleşme ve hizmet sunma haklarından oluşmaktadır,

Bir üye ülke vatandaşının, diğer bir üye ülkede kişiler© veya kuruluşlara hizmet verebilmesi hürriyeti anlamına gelen serbest hizmet edimi, Ankara Anlaşmasının 13, Katma Protokolün 41, ve 42. maddelerinde düzenlenmiştir.

Yerleşme serbestisi ve serbest hizmet ©dimi, Türkiye-Topluluk ilişkilerinde ilerleme sağlanamayan konuların başında gelmektedir.

İşçilerin ve hizmetlerin serbest dolaşımı alanındaki Türk mevzuatında yapılması gereken düzenlemeler vardır,

AB'na tüm üyelik durumunda, AB üyesi devletler vatandaşı ya-bancılara, topluluk hukuku ile sağlanan haklara zarar vermeyecek şekilde düzenlenmiş bir "Yabancılar Yasası" çıkarılması g©r©km©kt©dir,

Ayrıca, bir üye d©m©t ülkesinde iş arayan diğer üye devletler vatandaşlarının iş ve işçi bulma kurumlarının hizmetlerinden, sendikal haklardan eşit biçimde yararlanmalarını işçiye bağımlı aile fertlerinin işçi ile birlikte oturmalarını, geçici oturma izni verilecek durumları ve işçilerin serbest dolaşımından doğacak sorunları ortadan kaldıracak yeni mevzuatlar oluşturulacaktır.

Türkiy© il© AT arasında bir ortaklık yaratan Ankara Anlaşmasında, Türkiy© Topluluk arasında serbest işçi dolaşımının kademeli olarak gerçekleşmesi Öngörülmüştür, Buna göre, 1 Aralık 1986'dan itibaren Türk işçileri için AT'da serbest dolaşımın gerçekleşmesi prog-

ramlanmış olmasına karşın, bu hüküm hayata geçirilememiştir.

AT ülkelerinde çalışan Türk işçileri ve aile fertlerinin sosyal güvenlik haklarını düzenleyen 3/80 sayılı Ortaklık Konseyi kararına konulmamıştır, Söz konusu kararda ölüm, yaşlılık, sakatlık, iş kazaları v© meslek hastalıkları dolayısıyla Türk işçilerinin çalıştıkları üye devletten doğan parasal haklarının Türkiye'ye transferi ve sağlık, analık, sakatlık ve aile yardımıyla ilgili olarak Türk işçileri ve ailelerinin çeşitli üye ülkelerdeki sigorta süreçlerinin birleştirilmesi istenmiştir. Ancak» komisyon tarafından hazırlanan bu kararın üye devletlere© uygulamaya sokulmasına yönelik Tüzük Taslağı, Yunanistan'ın vetosu nedeniyle çıkarılamamıştır.

Sonuç olarak, topluluğa üyeliğin ön şartları, çoğulcu demokrasi-nin işleyişini getirmektedir. Topuluğun kurulma amacında Avrupa çok kültürlü, çok dinli bir toplum olma hedef iy© yola çıkmıştır İfadesinin yanında, 9 Mayıs 1950'd©ki Shuman deklarasyonu "Biz bu birliği koruyacağız, bunun içind© Hıristiyan olacak, onun Ortadoksu ayrı, Protestan! olacak. Bu zenginlik kültür zenginliğidir. Onun içinde Müslüman da olacaktır,"¹¹ denilmektedir*

Ancak burada AB il© ilişkiler anlamında gelecek dönemde© ekonomik v© çevr© sağlığı yanında» si* yasi konuların ön plana çıkacağı ve Türkiye'yi demokratikleşme v© insan hakları açısından baskı altına alabileceklerini gözardı etmemek durumundayız. Sonuç olarak AB'nin Önemli beklentisinin Türkiye'de batı normlarına uyumlu Sosyal ve Politik bir ortamın sağlanması olduğu söylenebilir.